

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DE SANT
ANTONI ABAT, 1-5**

(Data de la intervenció: del 4-12 de maig, 2006)

Codi MHCB: 068/06

**Lluís Juan Gonzàlez
Barcelona, desembre de 2008**

Índex

Fitxa tècnica-----	3
1. Introducció -----	4
2. Situació geogràfica-----	5
3. Context històric i antecedents arqueològics -----	7
4. Motius i objectius de la intervenció -----	10
5. Mètode de treball -----	11
6. Descripció dels treballs realitzats -----	12
7. Conclusions-----	21
8. Bibliografia -----	22

ANNEXES

- Planimetria
- Documentació fotogràfica

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer de Sant Antoni Abat, 1-5
UBICACIÓ	Barri del Raval, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 430334 Y: 4581414 Z: 9.36 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	4 – 12 de maig de 2006
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Lluís Juan González

1. Introducció

La intervenció arqueològica preventiva de la qual tracta la present memòria, s'ha dut a terme arrel de la necessitat per part de l'empresa FECSA-ENDESA de realitzar una rasa que permeti l'instal·lació d'una nova línia elèctrica (núm. d'Obra: E0181719) entre els núms.1 i 5 del carrer de Sant Antoni Abat, a la ciutat de Barcelona. L'obra ha estat duta a terme per l'empresa ESPELSA.

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic i alt valor històric, es va creure oportuna la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament, realitzant-se un Projecte (codi MHCB 068/06) coordinat pel Museu d'Història de la Ciutat, de l'Ajuntament de Barcelona, i encarregant-se la gestió arqueològica a l'empresa **ATICS, S.L.** La direcció tècnica ha estat duta a terme per l'arqueòleg **Lluís Juan González**, i ha comptat amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

Els treballs en qüestió han estat realitzats els dies 4 i 12 de maig de 2006.

2. Situació geogràfica

Com ja hem dit a l'apartat anterior, la intervenció arqueològica s'ha realitzat al carrer de Sant Antoni Abat, dins el districte de Ciutat Vella de Barcelona. El terme municipal de la ciutat es troba conformat per la plana que delimiten pel S i pel N respectivament, els rius Llobregat i Besòs, amb els seus respectius deltes. El costat NW es troba delimitat per la serra de Collserola, pertanyent a la Serralada Litoral, i que té com punt dominant el Tibidabo; als seus peus trobem altres turons de menor rellevància com ara el turó de la Rovira, el turó de la Peira, el del Carmel i el del Putxet, entre d'altres. Finalment, la mar Mediterrània delimita la plana pel SE.

En aquesta plana quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament diferenciades:

- a) El nucli antic, actual districte de Ciutat Vella, que restà emmurallat fins a mitjans del s. XIX. Proper a la mar, està dominat en el seu costat sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el pla i cau bruscamment sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:
 - un nucli central, sobre l'anomenat *Mons Taber*. Fou sobre aquest petit puig calcari on es va establir la primigènia ciutat romana que més tard donaria lloc a l'actual Barcelona, la *Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*.
 - al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al s. XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Santa Maria del Mar, de la Mercè i de Sant Pere.
 - els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos

dins del tercer recinte fortificat, que es bastí al llarg de la segona meitat del s. XIV. En aquesta zona hem d'incloure l'entramat urbanístic que és afectat pels treballs aquí senyalats.

- b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat, sense possibilitat d'aproximar-se a la Barcelona emmurallada per evidents raons estratègiques. No serà fins a darreries del s. XIX, una vegada enderrocades les muralles, que aniran essent annexionats a la ciutat; així, serà Sarrià la darrera de les vil·les incorporades a la ciutat, ja a principis del s. XX.
- c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del s. XIX (l'Eixample del pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que impedièn el creixement urbanístic de la ciutat. L'Eixample va representar la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla (que, com ja hem dit, acabarien formant part de la ciutat a partir de la fi del segle).

D'aquesta manera, hem de situar els treballs que aquí ens ocupen al límit meridional de la Barcelona medieval, dins un dels camins de sortida de la ciutat, concretament el que menava cap al portal de Sant Antoni.

3. Context històric i antecedents arqueològics

Context històric

Actualment el barri del Raval de Barcelona es troba delimitat perfectament, en tots els seus costats, per tots aquells carrers i avingudes que segueixen el traçat de l'antiga línia de muralles. Així trobem un límit al nord que el conformarien les Rambles, on es situaria el cinturó de muralles bastit durant el s. XIII i que encara no englobava el barri; el límit al costat oest el situaríem al carrer de Pelai, que també coincideix amb el cinturó de muralles que ja va protegir el barri a partir del s. XIV; pel sud, el Raval quedaria delimitat per les rondes de la Universitat i de Sant Antoni, que igualment segueixen el traçat de les fortificacions del s. XIV, les quals seguirien per l'actual avinguda del Paral·lel fins arribar a les Drassanes, que marcarien el límit oriental del barri.

Pel fet d'haver estat tradicionalment una zona allunyada dels centres institucionals i administratius de la ciutat (de fet, el manteniment de la línia emmurallada de la Rambla, bé a indicar que era considerat com un sector secundari dins de Barcelona), així com dels centres comercials i de negocis, l'entramat urbà definitiu de la zona no es va acabar de conformar fins ben entrat el s. XIX. Ja en època romana, el que coneixem com el Raval, quedava situat fora de les muralles; si bé entre els segles IX i XII, a gran part del territori que circumdava l'antiga ciutat romana van anar sorgint nous nuclis de població, les vilesnoves, al voltat de centres d'ordre econòmic o religiós, normalment esglésies de les quals prenen la nomenclatura, el Raval es va mantenir fins ben entrat el s. XVIII com a una zona destinada a l'horta i la ramaderia en la seva majoria.

El desenvolupament ràpid d'aquestes vilesnoves va provocar que quedés obsolet l'antic perímetre de muralla de la ciutat romana, construint-se un nou cinturó emmurallat al llarg del s. XIII que tancava la ciutat per les Rambles i que, per tant, no va incloure els terrenys del Raval, que haurà d'esperar fins la construcció del tercer cinturó, ja durant la segona meitat del s. XIV, per quedar inclòs definitivament en l'entramat de la ciutat. Tot i així, la ja

esmentada llunyania dels centres institucionals i econòmics del municipi, van provocar que fins ben entrat el s. XVIII, el barri es presentés com a un territori d'horts i petites explotacions agrícoles vinculades a famílies nobles o a institucions religioses que les arrendaven a camperols de la zona. L'entramat urbà es centrava al voltant de tres eixos conformats pel carrer de Sant Pau, el carrer de Tallers i el carrer de l'Hospital que comunicaven amb les portes de la muralla. Igualment, es notable l'existència de moltes institucions conventuals (el convent dels Àngels, el de Bonsuccés o el d'Elisabets), sobretot a partir del s. XVI, així com d'institucions de caire docent o assistencial (com ara l'Hospital de la Santa Creu, ja existent al s. XIV, o la casa de la Misericòrdia). Però a partir del s. XVIII, el creixement demogràfic i econòmic i l'arribada de l'activitat industrial que ja no tenia cabuda dins els antics barris gremials de Barcelona, sobretot al de Sant Pere, provoca una profunda transformació al territori que aquí ens ocupa; el Raval serà ara una zona amb amplis terrenys edificables, la qual cosa suposa la formació de la xarxa urbana en part encara visible avui en dia, i que quedarà clarament definida durant el s. XIX. D'ençà aleshores, el Raval es converteix en un barri d'activitat industrial i de residències populars, esperit aquest darrer que ha conservat fins els nostres dies.

S'han realitzat diferents intervencions a la zona, de les quals destaquem la documentació dels diferents enterraments baix imperials al voltant de l'actual plaça del Pedró, i l'excavació en extensió dirigida per J. Beltrán i A. López Mullor entre els anys 1989 i 1992, que va afectar l'interior de l'església de Sant Llàtzer, permetent la documentació d'un mur i un paviment datable cap el s. I aC, a més de les diferents estructures relacionades amb la capella, utilitzades per al culte fins el 1913. La resta dels treballs han consistit en controls de rases per a la instal·lació de serveis que només han permès documentar, en el millor dels casos, estructures modernes, com és el cas dels controls realitzats aquest mateix any 2006 per J. M. Espejo o V. Triay (actualment en procés d'estudi).

4. Motius i objectius de la intervenció

Tal i com ja hem indicat en els apartats anteriors, els treballs arqueològics duts a terme han estat propiciats per la necessitat de l'empresa FECSA-

ENDESA de realitzar una rasa que permetin la instal·lació d'un cablejat per establir una nova línia elèctrica. El fet de que la zona afectada estigui situada en un indret d'interès arqueològic i alt valor històric, com hem vingut explicant en l'apartat 3, ha donat peu a que es considerés la realització d'un control arqueològic preventiu en vistes a la possible aparició de restes i d'estructures, seguint el procediment establert per la llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Podem resumir l'interès històric i arqueològic de la zona on s'han de dur a terme els treballs amb diferents aspectes. Per una banda, l'indret es troba situat dins del que seria l'ager de l'antiga ciutat romana de Barcelona; de fet, ja es van documentar tot un seguit d'enterraments baix imperials a les rodalies de la plaça del Pedró i l'església de Sant Llàtzer. Més tard es va convertir en un dels terrenys d'expansió de la ciutat baixmedieval, tal i com ho indica la presència d'importantes edificacions datables entre els ss. XII al XVI al mateix carrer, com ara les restes del convent de Sant Antoni (als núm. 61-63), l'anomenada Casa de la Generalitat (al núm. 54), o les restes de l'església de Sant Llàtzer. Igualment, cal remarcar que el carrer de Sant Antoni Abat menava cap a un dels portals de sortida del recinte emmurallat que va envoltar el barri a partir del s. XIV, l'anomenat portal de Sant Antoni, la qual cosa ja indica la proximitat existent amb l'antiga muralla.

Tots aquests motius creiem que justifiquen per sí sols la importància de dur a terme els citats treballs arqueològics a la zona per tal de localitzar i documentar les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, procurant obtenir la màxima informació de l'àrea i així complementar els estudis realitzats fins el moment.

5. Mètode de treball

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre ideat per E. C. Harris i A. Carandini.

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix a registrar objectivament els estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació, estructuració i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (UE), que els individualitza els uns dels altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, situació en les plantes i seccions i posició física respecte a la resta d'UE del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

6. Descripció dels treballs realitzats

Els treballs a que fan referència la present memòria, es van iniciar el 4 de maig de 2006, tal i com constava al permís d'obra facilitat al MHCB, la qual cosa suposava l'obertura d'una rasa de 21m de llargada, 0,40m d'amplada i 0,80m de fondària. D'aquesta manera es va procedir al desmantellament de les lloses de formigó i la seva preparació (UE 101) que correspon al paviment actual de la vorera amb l'ajut d'un martell pneumàtic. Fet això es va procedir a extreure el sediment de manera manual, fins a aconseguir la fondària desitjada, que en cap cas va ser superior a 100cm.

El sediment extret (UE 102) ha resultat ser una barreja de sauló, argila i material constructiu, utilitzada habitualment per al farciment de rases destinades a la instal·lació de serveis. En cap moment s'ha observat la presència de resta arqueològica ni cap element que permeti fer-ne sospitar la seva existència. D'aquesta manera es van donar per acabats els treballs el 8 de maig de 2006.

7. Conclusions

El resultat de la intervenció al carrer de Sant Antoni Abat, 1-5, amb codi MHCB 068/06, constata la inexistència de restes arqueològiques rellevants a la zona afectada, podent-se parlar de resultats negatius.

L'estratigrafia que s'ha pogut documentar ha consistit en una seqüència contemporània formada per una capa de lloses que conformen el paviment del carrer, cobrint una capa de preparació de formigó. Per sota d'aquesta capa de formigó ha aparegut sauló barrejat amb argiles i material constructiu, que cobria serveis moderns (aigua, gas, electricitat). Podem dir que es tracta, doncs, d'una zona molt afectada per intervencions recents anteriors destinades a la instal·lació d'aquests serveis subterranis.

L'escassa profunditat de les rases realitzades (amb un màxim de 100cm.), ha impedit documentar les cotes inferiors, per la qual cosa no es pot descartar que hi hagi restes arqueològiques per sota d'aquestes.

8. Bibliografia

- **AAVV.-** *Actes del I congrés d'història del Pla de Barcelona, celebrat a l'Institut Municipal d'Història. El Pla de Barcelona i seva història.* 1982
- **AAVV.-** *Història de Barcelona*, vol. 2, 3, 4, 5. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.
- **AAVV.-** *Quaderns científics i tècnics, núm. 5.* Diputació de Barcelona. Barcelona, 1993.
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA.** *Urbanisme de Barcelona.*
<http://www.bcn.es/urbanisme/>
- **CIRICI, A.-** *Barcelona, pam a pam.* Barcelona, 1976.
- **SALES CARBONELL, J. .-** *Primers resultats de l'excavació d'un tram de muralla baix medieval de Barcelona localitzat a la Ronda de Sant Pau, a II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya.* Sant Cugat del Vallès, 2003.

ANNEXES

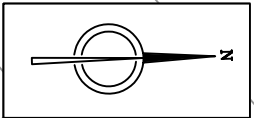
- **Repertori estratigràfic**
- **Planimetria**
- **Documentació fotogràfica**

Repertori estratigràfic

Nom de la intervenció: Sant Antoni Abat, 1-5			UE : 101	
Sector: rasa 100		Codi MHCB: 068/06	Cronologia: S. XX	
DEFINICIÓ :	Paviment actual del carrer.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat superficial format per lloses de formigó i la seva preparació de morter (9,36-9,26 m snm).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Nom de la intervenció: Sant Antoni Abat, 1-5			UE :102	
Sector: Rasa 100		Codi MHCB: 068/06	Cronologia: S. XX	
DEFINICIÓ :	Sediment d'ompliment de la rasa.			
DESCRIPCIÓ :	Barreja de sauló, argila i material constructiu, utilitzada habitualment per al farciment de rases destinades a la instal·lació de serveis 9,26-8,25 m snm).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Planimetria

9,4

Plaça del Pedró

Carrer d'Erasme Janer

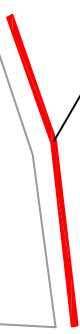
Carrer del Bisbe Laguarda

Carrer de Sant Antoni Abat

Carrer de la Cendra

Carrer de Sant Climent

RASA 100

MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT
ARQUEOLÒGIC DE BARCELONA

Intervenció:
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DE
SANT ANTONI ABAT, 1-5. Codi MHC8: 069/06

ARQUEÒLEG DIRECTOR:
Lluís Juan González

PLANIFIERA:
Jignacio Jimenez Gordon.

ESCALA NUMÈRICA I GRÀFICA:
1:500
Original DNAs

NOM:
SITUACIÓ GENERAL DE LA RASA

DATA:
Desembre 2008

FULL:
01

Documentació fotogràfica

Fotografia núm. 1: Vista de la rasa 100

Fotografia núm. 2: vista de la rasa 100

Fotografia núm. 3: vista de la Rasa 100